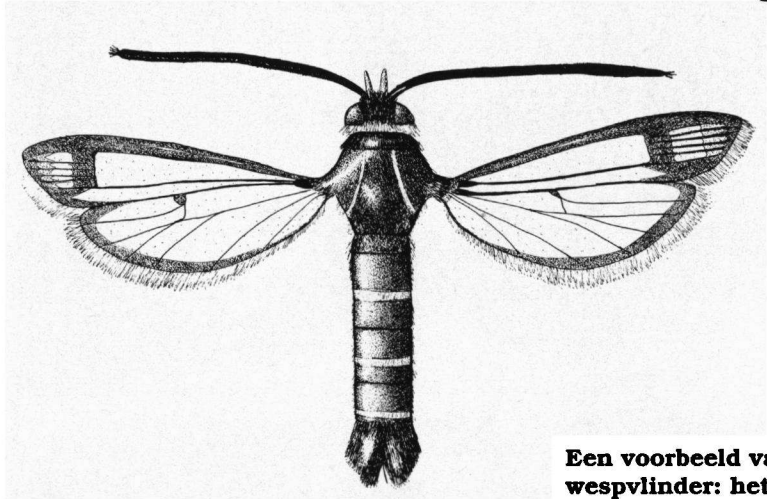

Wespvinders lijken eigenlijk niet op vlinders, maar zoals de naam al zegt op wespen. Toch zijn het wel degelijk vlinders. Door hun uiterlijk worden ze door vlinderaars meestal niet gezien. Om hierin verandering te brengen wordt in dit artikel beschreven hoe u ze kunt herkennen. Waarnemingen van deze soorten zijn van harte welkom bij De Vlinderstichting.

tekst:
Theo Zeegers

Een voorbeeld van een wespvlinder: het Mugvlindertje (*Aegeria tipuliformis*). De rupsen van deze soort leven vooral op Aalbes.
tekening: M. van Veen.

Wespvinders, bedrieglijk fraai!

De meeste vlinderaars kijken vooral uit naar dagvlinders. Die zijn erg mooi en vliegen, zoals de naam al zegt, overdag. Er valt dus veel te genieten. Tegenover de dagvlinders staan de nachtvlinders, zoals uilen en spanners. Vergeleken met dagvlinders zijn dit vaak maar 'lelijke motten'. Het vangen van deze vlinders is bovendien erg slecht voor je nachtrust, want ze vliegen vooral 's nachts. Maar niet alle nachtvlinders zijn lelijke nachtmotten. Iedereen kent wel de prachtige St. Jansvlinders die midden op de dag bloemen bezoeken. Ook dagactief zijn de wespvlinders (*Sesidae*). Deze kleine familie bevat enkele juweeltjes van vlinders.

Hoe herken ik een Wespvlinder?

Het opvallendste aan een wespvlinder zijn de vleugels: deze zijn grotendeels doorzichtig. Dit komt doordat de schubben, die de vlindervleugel doorgaans zijn prachtige kleuren geven, bij de wespvlinders grotendeels ontbreken.

Op het lichaam van de wespvlinders zijn de schubben wel aanwezig. Hieraan kun je gemakkelijk zien dat het een vlinder is. Een ander echt vlinderkenmerk is de lange roltong, die gebruikt wordt om nectar te zuigen. Deze roltong is bij een aantal soorten evenwel slecht ontwikkeld en moeilijk te zien.

Sommige soorten wespvlinders, zoals de Grote wespvlinder (*Sesia apiformis*), heb-

ben geheel doorzichtige vleugels. De meeste soorten hebben echter nog wel enkele gekleurde velden op de vleugel. Deze kunnen zwart zijn, maar ook heel fraai oranje, afhankelijk van de soort.

Er is in ons land nog één vlindersoort met doorzichtige vleugels die evenwel geen wespvlinder is. Dat is de Glasvleugelpijlstaart (*Hemaris fuciformis*). Deze onderscheidt zich van de wespvlinders door het korte, gedrongen achterlijf, de kleine achtervleugels en de sterke knik in de achterrand van de voorvleugels. Bij de wespvlinders is het achterlijf slank of fors, maar nooit gedrongen. De achtervleugels zijn groter en de achterrand van de voorvleugels is vrijwel recht.

De Glasvleugelpijlstaart is niet zeldzaam in de duinen van Noord-Holland en komt lokaal op de binnenlandse zandgronden voor. De rups leeft op Kamperfoelie.

Wespen?

De vleugels van wespvlinders mogen dan relatief saai zijn, dat wordt geheel goedge maakt door de prachtige tekeningen op het lijf. Zoals de naam al zegt, lijkt deze tekening vaak sterk op een wesp. De doorzichtige vleugels versterken dit effect nog. Door op een wesp te lijken, schrikken de wespvlinders potentiële belagers af. Hierdoor kunnen ze zonder veel risico gewoon overdag rondvliegen.

De Eikenwespvlinder (*Aegeria vespiformis*) op Duizendblad.

Onze twee grootste soorten, de Grote en de Gekraagde wespvlinder (*S. apiformis* en *S. bembeciformis*) lijken sterk op de Hoornaar. De Populieren- en Frambozenwespvlinder (*Paranthrene tabaniformis* en *Pennisetia hylaeiformis*) herinneren aan koninginnen van limonadewespen. De Eikenwespvlinder (*Aegeria vespiformis*) aan de werksters hiervan. Heel anders zijn de meeste kleinere soorten (genus *Aegeria*) met een of twee rode of gele banden over het zwarte achterlijf. Deze proberen verschillende soorten graafwespen en spinnendoders te imiteren.

Omdat wespvlinders zo vreselijk veel op wespen lijken, worden ze door vlindermensen weinig gezien. En dat is natuurlijk jammer. Hoewel wespvlinders niet talrijk zijn, zijn ze nu ook weer niet zo zeldzaam dat je ze niet kunt vinden. Ikzelf heb in 10 jaar alle inheemse soorten ook daadwerkelijk zelf gevonden. Hopelijk kunt u na het lezen van dit verhaal ook veel meer wespvlinders vinden. Maar u zult zeker nog wel eens door een wespvlinder beetgenomen worden. Dat geeft niet, er zijn al vele anekdotes over hoe mensen wespvlinders (niet) zagen. Bij deze de mooiste.

Verandering van spijs ...

Een vlinderaar in het westen van het land was na 15 jaar een beetje op zijn hobby uitgekeken. Hij had alles al zo'n beetje gezien op vlindergebied. Nou ja, nog nooit wespvlinders, maar die waren ook zo zeldzaam! Nee, hij zocht een nieuwe uitdaging. Een vriend maakte hem warm voor sluipwespen. En na een winter studie ging hij in mei vol goede

moed het veld in om sluipwespen te zoeken. En al gauw, in een bosje, zag hij een hele mooie grote sluipwesp voorbijvliegen. Snel gevangen en ... jawel, de Berkenwespvlinder (*Ae. culiciformis*)!

Wespen, vliegen, vlinders

Wat we van het bovenstaande verhaal leren is, behalve dat je nooit je ogen zomaar moet geloven, dat wespvlinders echt wel te vinden zijn. De man vond dat de wespvlinder vloog als een sluipwesp, niet als een vlinder. Daarom had hij ze nog nooit eerder gevangen. De beste aanwijzing dat iets een wespvlinder is, is de manier van vliegen. wespvlinders vliegen rechtlijnig, rustig en toch vrij snel. Hierdoor lijken ze in vlucht het meest op bladwespen, sluipwespen en ook op sommige soorten zweefvliegen. Op echte angeldragende wespen en bijen lijken ze doorgaans niet: die vliegen veel zoekender en daardoor veel grilliger (niet rechtlijnig). Een brede insektenkennis en belangstelling is absoluut een pré om wespvlinders te zien.

Bloembezoek

Zoals al genoemd zijn wespvlinders dagactief. De meeste soorten zijn zelfs uitgesproken zon-aanbidders. Zij zitten vaak lekker te zonnen op de bladeren van bomen, struiken of grote kruiden. Besteed bij het zoeken naar wespvlinders dus veel tijd aan zonnige bosranden, bra-menstruwelen en dergelijke.

foto: Frans Hodzelmans

De Wilgenwespvlinder (*Aegeria formicaeformis*) vliegt van begin juni tot begin augustus.

De meeste soorten drinken ook nectar uit bloemen. Ze bezoeken voornamelijk bloemen met grotere hoofdjes, zoals schermbloemen en distels. Op kleinere bloemen kunnen ze niet goed landen. Als ze toch nectar zuigen uit zo'n kleine bloem, doen ze dat door als een kolibri voor de bloem te gaan hangen en met hun lange roltong al vliegend de nectar uit de bloem te zuigen. Ikzelf heb dit ooit waargenomen van de Eikenwespvlinder die Dophei bezocht. Binnen de wespvlinders is dit gedrag evenwel uitzonderlijk. De eerder genoemde Glasvleugelpijlstaart is er wel zeer bedreven in.

Een aantal soorten, met name van de genera *Sesia* en *Bembecia*, treft men nooit op bloemen aan. Zij hebben een sterk verkorte en slecht ontwikkelde roltong.

Rupsen

De rupsen van wespvlinders hebben ook een hele bijzondere levenswijze. Zij leven niet óp de voedselplant, maar erin. Doorgaans leven ze in houtige gewassen, maar de soorten van het genus *Chamaesphecia* en *Bembecia* leven in overjarige kruiden. Een dergelijke levenswijze treft men bij grotere vlinders overigens alleen

Tabel 1: Waardplanten van wespvlinders

Waardplant	Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam
Populier	<i>Sesia apiformis</i>	Grote wespvlinder
	<i>Paranthrene tabaniformis</i>	Populierenwespvlinder
Wilg	<i>Sesia bembeciformis</i>	Gekraagde wespvlinder
	<i>Aegeria formicaeformis</i>	Wilgenwespvlinder
Eik	<i>Aegeria vespiformis</i>	Eikenwespvlinder
Els	<i>Aegeria spheciformis</i>	Elzenwespvlinder
Loofhout	<i>Aegeria culiciformis</i>	Berkenwespvlinder
Jeneverbes	<i>Aegeria spuleri</i>	-
Appel	<i>Aegeria myopaeformis</i>	Appelwespvlinder
Aalbes	<i>Aegeria tipuliformis</i>	Mugvlindertje
Framboos	<i>Pennisetia hylaeiformis</i>	Frambozenwespvlinder
Wolfsmelk, i.h.b.		
Cypres- & Heksen-	<i>Chamaesphecia tenthrediniformis</i>	Wolfsmelkwespvlinder
Vlinderbloemigen	<i>Bembecia scopigera</i>	-
Engels Gras	<i>Chamaesphecia muscaeformis</i>	-

kieskeurig en zit op allerlei loofbomen. Een overzicht van de voornaamste waardplanten vindt u in tabel 1. U weet dan waar u bepaalde soorten moet zoeken.

De Grote wespvlinder

De allerbekendste wespvlinder is de Gro-

foto: Frans Hodzelmans

bij de Wilgenhoutrups en verwanten aan.

De meeste soorten wespvlinders zijn heel kieskeurig bij de keuze van hun waardplant. Zij benutten slechts één plant of een kleine groep van nauwverwante soorten. In geval van nood kunnen ze wel overschakelen: soorten van populier komen ook, bij gebrek aan populieren, op wilg voor. Een enkele soort is minder

te wespvlinder (*Sesia apiformis*). Zoals al uit tabel 1 blijkt, leven de rupsen in populier. De Grote wespvlinder moet u dan ook in populierenlanen zoeken. Hoewel de soort gewoon is en door het hele land voorkomt, zal het u midden op de dag verbazingwekkend veel moeite kosten de Grote wespvlinder te vinden. De truc is dan ook om al 's ochtends vroeg op pad te gaan.

**De Grote wespvlinder
bootst de vervaarlijke
Hoornaar na.**

SUMMARY

An interesting yet often overlooked family of the day-flying moths is the Sesiidae. Their colouring and their flight make them resemble wasps rather than moths. A number of better-known species, the larvae and hostplants are described. Advice is also given on how to spot these fascinating moths.

Al vanaf 9 uur, en misschien zelfs wel eerder, vindt men aan de voet van populieren vers uit de pop gekomen Grote wespvlinders. Al snel na het uitkomen wordt er gepaard. Tussen tien en elf uur ziet men de parende vlinders op de stammen zitten. Na het paren vliegen de vlinders weg, zodat na het middaguur nog zelden vlinders op de stammen aan te treffen zijn. Wel kun je dan een enkele vlinder voorbij zien vliegen. De vliegtijd in het jaar is begin juni tot eind juli, maar verreweg de beste tijd voor de Grote wespvlinder is de periode half juni tot en met begin juli.

Overige soorten

De houtbewonende soorten hebben een grote voorkeur voor bomen en stronken die in de zon staan. De beste plekken om naar hen te zoeken zijn bosranden, open plekken in het bos en ook alleenstaande bomen. Het Mugvlindertje (*Ae. tipuliformis*) zit in oudere Aalbessenstruiken. Ze zijn vaak moeilijk te vinden doordat ze nauwelijks vliegen. Datzelfde geldt voor de soorten die in kruiden leven. Zo kan men *Ch. tenthrediniformis* vaak het makkelijkst vangen door over de waardplant Cypreswolfsmelk met een net te slepen. Hoewel je geen vlinders ziet vliegen, vang je er met slepen dan toch meerdere.

Speciale aandacht moet uitgaan naar de soorten op Jeneverbes en Engels gras. Beide soorten genoemd in tabel 1 zijn nog niet uit Nederland bekend, maar zijn gezien hun Europese verspreiding absoluut in ons land te verwachten. Wie sleept de eerste *Ch. muscaeformis* van Engels gras?

Waarnemingen gevraagd!

U heeft nu een indruk hoe u wespvlinders kunt vinden. Het op naam brengen kan eenvoudig gebeuren met de Wespvlinder-tabel van de Jeugdbondsuitgeverij, die in 1986 verscheen van mijn hand (Volledige titel: De Wespvlinders van Nederland en België). Helaas is deze tabel momenteel uitverkocht. Een tweede, herziene druk is in voorbereiding en zal hopelijk dit jaar nog verschijnen. U kunt een kopie van de oude tabel bij De Vlinderstichting aanvragen.

Een nieuwe tabel levert altijd veel nieuwe waarnemingen. Sinds het verschijnen van de eerste druk is het mij gebleken dat de verspreiding van wespvlinders over Nederland aan verandering onderhevig is. Er zijn evenwel onvoldoende waarnemingen om echt inzicht in deze materie te krijgen. Vandaar dat we, als aanvulling op het project 'dagactieve nachtvlinders', willen werken aan een atlasproject wespvlinders. Om dit project

te laten slagen zullen veel mensen naar wespvlinders uit moeten gaan kijken. Ik doe dan ook bij deze een beroep op u om uw ogen open te houden en alle waarnemingen naar De Vlinderstichting op te sturen.

Ik wacht vol spanning

Wespvlinder-project

Als aanvulling op het project 'Dagactieve nachtvlinders' start De Vlinderstichting met een onderzoek naar wespvlinders. In dit artikel kunt u meer over deze groep vlinders lezen. Voor het herkennen van de wespvlinders kun u het best gebruik maken van de Wespvlinder-tabel van de Jeugdbondsuitgeverij. Een kopie van deze tabel kunt u, samen met waarnemingsformulieren, bij De Vlinderstichting aanvragen. Het zijn dezelfde waarnemingsformulieren waarop u ook al uw andere vlinderwaarnemingen kunt invullen en naar De Vlinderstichting kunt opsturen. Voor vragen over het determineren van wespvlinders kunt u contact opnemen met de coördinator van dit project:

Theo Zeegers

Weegschaalstraat 207

7521 CH Enschede

tel: 053-335284